

Вера М. Вујевих Ђурић¹
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
Катедра за англистику

ЕЛИПТИЧНА СВОЈСТВА ПОРЕДБЕНИХ КЛАУЗА У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

Апстракт: Рад представља анализу одређених својстава елипсе унутар поредбених клауза у енглеском језику. Анализа пресудно зависи од постојања два than конституента, приједлога и његовог комплемента у форми поредбене клаузе, који објашњавају везу између елиптичних облика и њихове интерпретације. Истраживање нисмо ограничили само на синтаксички и/или семантички ниво при реконструкцији елиптичног садржаја, већ на све контексте и ситуације из којих је повративост могућа, независно од врсте елипсе. Бавили смо се испитивањем услова елиптичног унутар поредбених клауза у теоријском дијелу, и својстава компаративне елипсе у анализи на корпусу савременог енглеског језика.

Кључне ријечи: *елипса, поредбене клаузе, брисање, избијање, генеративна граматица.*

1. Увод

Један од најбитних друштвених аспеката језика јесте комуникација. Она се у сваком природном језику успоставља кроз говор, тј. секвенцу звукова који носе одређено значење. Елипса, с друге стране, представља неусклађеност облика и значења јер јој, из синтаксичког угла, недостају поједини реченични конституенти. Упркос томе, врло ријетко елиптична конструкција остаје нејасна, комуникативно неразумљива/двосмислена или контекстуално некохезивна. Њена језичка економичност, заправо, растеређује текст и доприноси течнијој комуникацији, без шума и неспоразума код саговорника, или неразумијевања текста код читалаца. Осим тога, човјеково интуитивно знање језика омогућава нам разумијевање празнина у језику и непотпуних реченица,

¹vera.vujevic.djuric@ff.ues.rs.ba

те реконструкцију неизречених елемената како бисмо обликовали јединствену смисаону цјелину и разумјели исказ.

Концепт *елипсе*, који представља изостављање елемената разумљивих из контекста, повезан је са идејама о логичкој и граматичкој потпуности исказа и реченице. Неријетко, код елиптичних конструкција, које не задовољавају утврђену канонску форму слагања звука и значења, ипак можемо синтаксички надопунити испуштене дијелове без промјене значења, као у следећем примјеру:

(1) 'How did you get here?' Harry asked, looking around for another boat.

'Flew,' said Hagrid.

'Flew?'

'Yeah – but we'll go back in this. Not s'pposed ter use magic now I've got yeh.'

(...)

'Seems a shame ter row, though,' said Hagrid, giving Harry another of his sideways looks. 'If I was ter – er – speed things up a bit, would yeh mind not mentionin' it at Hogwarts?'

'Of course not,' said Harry (...) (HPPS, 1997: 50–51)

Уколико би се елидиране структуре у наведеном примјеру (1) посматрале независно од контекста, онда би елиптичне реченице заправо представљале једну граматички дефектну и семантички недоречену реченицу са референцијалном двосмисленошћу. У већини случајева, реконструкција испуштеног материјала захтијева једноставно консултовање најближег сусједног текста, као што је то претходно питање на одговоре *Flew* и *Of course not* у примјеру (1). Изузетно од контекстуалних елипси, извор из кога се црпи изостављени материјал може бити и ситуација у којој се налази онај који говори или који слуша, или подразумијевана граматичка структура, као што је то [I am] *Not s'pposed ter use magic now I've got yeh* / [It] *Seems a shame ter row, though* у наведеном примјеру.

У историји проучавања језика, првобитно одређење термина *елипса* било је повезано са оним исказима код којих је долазило до нарушавања синтаксичке норме због изостављања дијела или дијелова реченице. Касније се ипак показало да у експлицираном исказу пуно реченично значење може да се оствари и/или несметано интерпретира захваљујући контексту или разговорној ситуацији. Погледи на употребу елипсе, њених типова, услова и ограничења остваривања

елипсе, те граничних језичких механизма и данас су веома испреплетени и увелико зависе од теоријског оквира унутар којег се ова појава одређује. Иако нема јединственог става око одређења и употребе елиптичних конструкција, у овом раду ћемо се у највећој мјери служити терминологијом из трансформационо-генеративне граматике, у оквиру које је елипса и најдетаљније истражена у енглеском језику.

Универзална граматика састоји се од низа правила и принципа који заједно дјелују како би омогућили да се генеришу само исправне структуре. То би значило да у свим језицима функционишу суштински истовјетни синтаксички принципи, мада је јасно да се у различитим језицима могу јавити у друкчијем облику. Елипса је „универзално својство природног језика, али се њено поље дјеловања и начин реализације битно разликују од језика до језика“ (McShane 2005: 1). Можемо утврдити како се од седамнаестог вијека преко двадесетог, па до данас, спектар онога што се означавало термином *елипса* кретао од изостављања језичких јединица мањих од нивоа ријечи и синтагме, до широког обима појава у којима се одређени језички материјал сматра изостављеним. Међутим, употреба тих термина у литератури није уједначена и могуће је навести барем три становишта за разликовање елипсе у ширем и ужем смислу. Елипсом у ширем смислу најчешће се називају различити типови семантичке непотпуности исказа, док се под елипсом у ужем смислу углавном подразумева синтаксичка елипса којој одговарају реченице код којих се јасно може допунити елидирани материјал без промјене значења (Masnikosa 2019: 14). О елипси као језичкој опцији Ковачевић каже да је то „изостављање неког реченичног дијела који је комуникативно редундантан пошто га контекст подразумева“ (Ковачевић 2000: 193), док Мерчант (Merchant 2001: 1) наводи како је основни циљ савремене теоријске лингвистике да развије теорију подударности између звука (или геста) и значења, те истиче како „раскид између звука и значења нигдје није очигледнији него у случају елипсе“.

С друге стране, феномен елипсе у природном језику унутар поредбених клауза потенцијално се разликује у најмање двије димензије. Прва подразумева услове структурног локалитета који одређују растојање између елипсе и њеног антецендента, а друга ниво реализације на којем се обнавља садржај елипсе. Поредбене конструкције потичу из дубинске структуре која садржи најмање двије реченице. Тако се, на примјер, реченица *The book is heavier than the New York Times* (Књига је тежа од Њујорк тајмс часописа) заправо заснива на дубинској структури која садржи два низа *the book is heavy* (књига је тешка) и *the New York Times is heavy* (Њујорк тајмс је тежак) (Jacobs et al. 1968: 232).

Тако долазимо до тога да се у поредбеним реченицама селективна ограничења примјењују и на именичку фразу лијево од упоредног придјева и на именичку фразу десно. Компаративни придјев може имати обје фразе за свој субјекат, што нас доводи до закључка да дубинска структура садржи оба значења о томе да је нешто *тешко*. Брисање² идентичне глаголске фразе потом доводи до трансформације у којој се елидира друга глаголска фраза и генерише се реченица као у примјеру о књизи и часопису.

Једно је сигурно – има више неразријешених проблема и загонетки који обухватају синтаксу и семантику упоредне конструкције, него што постоји добро утврђених рјешења. У енглеским граматицама, није чак јасно и прецизно ријешено питање синтаксичко-семантичког статуса поредбених реченица, а нису разграничени ни везници ни основна структурна, функционална и значењска обиљежја поредбеног механизма. Наиме, то је дјелимично збуњујуће због варијабилности конструкције и широког спектра различитих облика у којима се појављује. Неуједначена рјешења дефинисања и одређења поредбених клауза чак налазимо у многим енглеским граматицама, па тако и код Гринбаума и Кверка (1990), који уз поредбене реченице наводе и реченице сличности и упоређивања, које одговарају начинским у неким другим граматицама. У Кембричкој граматици енглеског језика (Huddleston & Pullum 2002: 1099) поредбене клаузе дефинисане су као поткатегорија зависних клауза и подијељене су у четири врсте: скаларне једнаке, скаларне неједнаке, нескаларне једнаке и нескаларне неједнаке. Бајбер и сарадници (1999: 195) поредбене клаузе описују заједно са осталим градабилним комплементима, гдје се наводи да су поредбене клаузе и фразе често комплементи компаративних облика придјева и прилога. Интересанто је да баш у том поднаслову помињу елипсу истичући да је елипса честа у поредбеној клаузи, чија се структура обично огледа у структури главне клаузе.

Систем поређења може се сматрати једним од темељних остварења општер синтаксичког система и, како наводи Вукојевић (1996: 132), он је „утемељен на субординацији и удвајању (упаривању) обиљеживача, тј. једним од остварења корелативног синтаксичког састава. Поредбени корелативни синтаксички састав има ова обиљежја:

²Брисање (deletion) је „основна операција у оквиру трансформационе граматике, којом се елиминише конституент улазног фразног означивача. На пример, у класичној ТГ њом су се објашњавале императивне реченице (где се бришу субјекат и помоћни глагол подлежање реченице), као у *kick the ball*, 'шутни лопту' од *You will kick the ball* 'ти ћеш шутнути лопту'“ (Kristal 1985: 50).

– Реченица S_2 субординирана је реченици S_1 тако што је повезана (доминирана) с једном посебном саставницом у S_1 те евентуално садржи саставницу истовјетну оној с којом је повезана.

– Однос између S_1 и S_2 назначен је обиљеживачима који обухватају с једне стране саставницу S_1 с којом је повезана S_2 и с друге стране истовјетну саставницу (ако је има) у S_2 . Главна (надређена) суреченица садржи градуални елемент.“ (Vukojević 1996: 132)

Циљ овог рада је двојак – да се у теоријском дијелу опишу синтакса и семантика компаративне елипсе, тј. нивои, услови и ограничења реконструкције изостављеног садржаја унутар поредбене клаузе на мјесту елипсе. У другом, централном дијелу рада, показаћемо на конкретним примјерима из енглеског језика најзаступљеније компаративне елипсе, с обзиром на нашу хипотезу да поредбене клаузе не укључују посебну врсту елипсе.

Надаље, у теоријском оквиру разматраћемо два од три правила која се примјењују када говоримо о мјесту елипсе унутар поредбених клауза. Илустративно ћемо навести правила која је издвојила и описала Наполи (1983), а која се, у мање-више сличној терминологији, помињу и код већине других аутора: упоредно брисање (*CD – Comparative Deletion*), обавезно правило које брише цио поредбени конституент под условима идентитета главе и поредбене клаузе; подбрисање (*Subdeletion*), обавезно правило којим се бришу само елементи слични квантификатору из главе поредбене клаузе; и упоредна елипса (*CE – Comparative Ellipsis*),³ опционо правило којим се брише материјал из поредбене клаузе која је изван поредбеног конституента, и то у условима идентитета са материјалом из зависне клаузе у који је уметнута глава поредбене клаузе. Ова правила су дата у наредним примјерима:

(2а) Mary wrote more books than John wrote []_{CD}.

(*CD = many books*)

(2б) Mary wrote more books than John wrote [] articles.

(*Sub = many*)

(2в) Mary wrote more books than John [].

(*CD = wrote, CE = many books*) (Napoli 1983: 675)

Упоредо са поменутиим теоријским разматрањем навешћемо и новије приступе у теорији о компаративном брисању.

³ Преводе ових термина дао је аутор рада.

2. Методологија

Метода коју примјењујемо подразумејева синхронијску анализу специфичних врста елипсе које се појављују на мјесту елидирања унутар поредбених клауза. Посебно ћемо се осврнути на претпоставку да поредбене конструкције не укључују одређену врсту елипсе и да се сви процеси елипсе у овим клаузама огледају у синтакси и у семантици. Кроз теоријска разматрања ћемо објединити терминологију и класификације у генеративној граматички, као и у новијим истраживањима о брисању унутар компаративних структура. Ова студија посебно издваја хипотезу да се елидирањем компаративне конструкције своде на једну или више фразе (именичка, приједлошка, придјевска, прилошка и глаголска) или њихове одговарајуће лексичке категорије. Оно што се у процесу елипсе дешава јесте брисање више елемената из главне клаузе (нефинитни/финитни глаголски облици, комплементи субјекта, субјекат и финитни глаголски облик, те цијеле клаузе), а да елидирање тих елемената доводи до тога да у компаративној клаузи добијамо само наведене фразе или пак безглаголске клаузе.

Конкретно, замишљено је да рад да допринос сагледавању свих врста елипсе које се појављују на мјесту елидирања унутар поредбених клауза, што ће детаљније бити приказано у анализи.

3. Теоријска разматрања

За поредбене реченице карактеристично је да садрже градабилне изразе и успостављају везу између двостепених појмова повезаних са градабилним својствима. Лехнер (2004) наводи примјер (3) у којем се интуитивно подразумејева да је тачна тврдња из реченице у којој степен ширине *овог* екрана премашује степен ширине *оног* екрана.

(3) This screen is wider than that screen is. (Lechner 2004: 2)

Будући да однос поређења захтијева два степена, а како површинска структура реченице (3) садржи само једну појаву предиката степена *широк*, придјев који спонзорише други степен мора бити реконструисан из фонолошки прикривених дијелова фразних маркера. То се може постићи претпоставком да је придјев *широк* присутан у основном представљању упоредне допуне, али је избачен из површинског низа упоредним брисањем (*CD*) (Bresnan 1973, према Lechner 2004). О обавезној опцији брисања унутар поредбених клауза говори наредни сличан примјер из Кембричке граматике, у којем је *as* степени моди-

фикатор придјева *дубок* (deep) у главој реченици, и стога њему одговарајућа позиција у поредбеној клаузи у загради мора остати празна:

(4) The swimming-pool is as deep as [it is _ wide]. (Huddleston & Pullum 2002: 1108)

Од Бреснанове (1973, 1975, 1977), у генеративној литератури појавио се консензус да правила граматике која доприносе формирању поредбених клауза минимално морају да укључују процес упоредног брисања (*CD* – *Comparative Deletion*) (Lechner 2004: 9). *CD* је дефинисан као обавезна операција која уклања градабилно својство из упоредног комплемента (*than-XP*), узимајући у обзир запажање да компаративи на енглеском и сродним језицима карактеристично садрже празнину која се лексички не може попунити:

(5) Mary knows younger authors [than-XP than Peter knows [] CD].

([] CD = d-young authors)

(5) *Mary knows younger authors than Peter knows young authors. (Lechner 2004: 9).

У овом контексту материјализују се различити проблеми. Као прво, разне анализе показују да се *CD* налази на граници између елипсе и правила помјерања. Наизглед, чини се да *CD* спада у класу операција елипсе јер уклања синтаксичке терминале под условима идентитета. Али у исто вријеме, *CD* такође приказује понашање карактеристично за правила помјерања (Ћомски 1977) јер доводи до стварања ограничених везивања (Moltmann 1992: 320).

С обзиром на овакав двојак приступ, теоријска разматрања синтаксичких и семантичких својства елипсе унутар поредбених клауза у енглеском језику покушавају дати одговоре на неколико питања. Прво, на ком нивоу реализације се упоредно брисање може идентификовати? Да ли треба претпоставити да је *CD* мјесто већ пројектовано током синтаксичког извођења (на примјер, на *LF*) или би елипса требало да буде обновљена тек касније, у семантици? Друго, који је то тачно механизам одговоран за реконструкцију празне градационе категорије у поредбеним клаузама? Друкчије речено, елипса се код поредбених клауза одсликава у двије димензије: структурни услови локалитета који регулишу растојање између едираног конституента и његовог антецедента; и ниво реализације на којем се обрисани садржај елипсе може реконструисати. Лехнер (2004: 9) сматра да се упоредно брисање треба ипак сматрати синтаксичком елипсом, а како би показао ефекте локалитета, он наводи примјер

избијања⁴ (*gapping*) и *do-it* анафоре. Избијање захтијева да антецедент претходи елидираном материјалу (6а и 6б), и поред тога је ограничен на неуметнути контекст (6а) на супрот (6в):

(6) а. Sam imitated a pheasant and Peter [] a salmon.

б. *Sam [] a pheasant and Peter imitated a salmon.

в. *Mary imitated a pheasant, and Peter had the suspicion that Peter [] a salmon.
([] = imitated) (Lechner 2004: 10)

За разлику од избијања у претходном примјеру, *do it*-анафора може се повратити ретроактивно и на даљину, као у примјеру (7):

(7) Until the ventriloquist did it [], nobody believed that it was possible to imitate a salmon. ([] = imitate a salmon) (Lechner 2004: 10)

Код критеријума нивоа идентификације, може се примијетити да се промјенљиви степен до ког се елидирано мјесто мора подударати са својим антецедентом у облику може узети као критеријум када је у питању реконструкција елидираног садржаја. Односно, ако се рјешавање елипсе одвија у синтакси, мјесто брисања мора се слагати са антецедентом у формалним синтаксичким особинама као што су лице, род, и број. Прототипски случај синтаксичке елипсе у овом смислу захтијева строги идентитет на површинској структури између тихог и фонолошки реализованог низа. Ако, с друге стране, идентификацију оставимо за семантику – ниво који занемарује формалне синтаксичке карактеристике – однос између елипсе и њеног антецедента генерално је ограничен мање строгим условима идентитета. *Do-it* анафора не дјелује само на површинским секвенцама које се не подударају (8), већ такође занемарује разлике код активних и пасивних реченица (9), па чак остаје опорављива у одсуству језичког антецедента, о чему свједочи примјер (10):

(8) I raised my hand. Bill did it [] two seconds later.

([] = raised his hand)

(9) They asked to be squirted with the hose, so we did it [].

([] = squirt them with the hose) (Sag and Hankamer 1976, према Lechner 2004: 11)

(10) You shouldn't have done it!

⁴ „Термин предложен у генеративној граматици да означи одсуство поновљеног глагола у клаузама које су повезане – у редуцираној клаузи јавља се празнина, нпр. Она је отишла у Рим а он у Париз.“ (Kristal 1985: 146)

Многи аутори (Dalrymple, Shieber and Pereira 1991; Lerner and Pinkal 1995 (према Lechner 2004); Pulman 1991; Gawron 1992) заступају семантички приступ у дефинисању упоредног брисања код поредбених клауза. У недавној студији о *NP*-компаративима, Лернер и Пинкал (Lerner and Pinkal 1995, према Lechner 2004: 11) предлажу да се *CD* третира као манифестација елипсе на нивоу дискурса која се разрјешава у семантичкој компоненти. Лернер и Пинкал тврде да се садржај *CD* у *NP*-компаративима обнавља помоћу дискурсног анафоричног механизма који подсећа на онај који управља дистрибуцијом *опе*-анафоре (Lerner and Pinkal 1995: 228). Нечујне категорије у (11а) и (11б) посљедишно би могле бити идентификоване према сличним принципима:

(11) а. John owns a faster car than Bill owns [].

б. John owns a fast car and Bill owns one [], too.

([] = d-fast car)

Сличну идеју брани и Кенеди (1997, 1999), који такође усваја семантички приступ према *CD*. За почетак, он истиче да се садржај *CD* локације увек одређује локално, и у том погледу је у супротности са другим врстама семантичке елипсе, посебно брисањем глаголске фразе (*VP*-елипса). Упоредјујући *CD* са *VP*-елипсом, постаје очигледно да се та два феномена сврставају у двије различите групе када се говори о локалитету. Примјер (12) приказује двосмисленост између локалне и нелокалне интерпретације, указујући на то да се антецедент *VP*-елипсе може реконструисати на даљину:

(12) Marcus read every book I did and I bought every book Charles did [].

а. [] = bought

б. [] = read (Kennedy 1997: 154)

У развоју своје теорије о различитом понашању упоредног брисања и *VP*-елипсе, Кенеди усваја Лернеров и Пинкалов приједлог да се празном упоредном оператору дозволи да посредује у идентификацији *CD*-а.

Сумирајући све до сада наведено, видимо да аутори као што су Лернер и Пинкал (Lerner & Pinkal 1995: 228) и Кенеди своју анализу упоредног брисања заснивају на претпоставци да се мјесто елипсе обнавља у касној фази извођења, у семантици. Стога се наводи да се очекује да су принципи који дјелују само на синтаксичке представе нетранспарентни за садржај упоредног брисања. Неријетко се други аутори противе оваквом ставу (Lechner 2004, Johnson 1997, Lasnik 1995, Fiengo and May 1994), те тврде да је овакво предвиђање нетачно

и да зато треба тражити алтернативну теорију која одређује садржај елипсе, која је већ у синтакси. Да би се утврдио овај аргумент, Лехнер (2004) наводи да, ако је упоредни придјев прелазан, *CD* може да утиче или на придјевску главу сам, или да избрише придјев заједно са његовим допунама:

(13) а. *Mary is prouder of John than Bill is of Sally.*

(□ = d-proud)

б. *Mary is prouder of John than Bill is □.*

(□ = d-proud of John) (Lechner 2004: 14)

Поредбене конструкције, како видимо, показују поприлично велики, па понекад и збуњујући, распон елиптичних појава. Своју анализу ћемо свести на анализу компаративне елипсе и поћи ћемо од претпоставке да су све следеће реченице елиптичне:

(14) а. *John has met more presidents than Mary.*

б. *John has met more presidents than Mary has.*

в. *John has met more presidents than Mary has met.*

г. *John owns pictures of more presidents than Mary owns.*

д. *John owns more trucks than Mary does cars.* (Gawron 1992: 81)

Реченица (14а) илуструје примјер компаративне елипсе у најужем смислу, а реченица (14б) компаративну елипсу у интеракцији са елипсом глаголске фразе. Примјер (14в) показује обавезно брисање управне именице из степеноване именичке фразе у *than*-клаузи, када је идентична са управном именицом у поредбеној именичкој фрази, док је (14г) екстремнија верзија исте појаве. Примјер (14д) илуструје избијање у компаративним клаузама. Сви примјери које смо ми издвојили и описали мање-више су варијанте наведених елипси, али смо их ми класификовали према мјесту елидирања на нешто друкчији начин, као што ће бити представљено у наредном одјељку.

4. Анализа елипсе у поредбеним клаузама

4.1. Компаративна елипса

Примарно обиљежје поредбених клауза јесте дословно одсликавање структуре главне клаузе. Поредбене конструкције тиме показују одређени степен подударности и паралелности између првог и другог реченичног конституента, те на тај начин воде до брисања, односно елипсе. У енглеском језику постоје такозвани компаративи степена и квантитета (Gawron 1992: 82). Компаративи степена су придјевски или прилошки, а компаративи квантитета укључују бројеве или износ:

(1) The Pont du Gard at Arles, the Amphitheatre at Orange, winter sports at Chamonix – were fresher than the long motionless sea outside []. (TN p. 79)

(2) Warren was a strikingly handsome man looking less than [] forty. (TN p. 16)

Већина случајева елипсе у поредбеним клаузама може бити анализирана допуштајући елиптичној клаузи да се састоји од једне или више фразе (именичка, приједлошка, придјевска, прилошка и глаголска) или њихове одговарајуће лексичке категорије:

(3) You know you're stronger muscularly than I am []. (TN p. 117)

(4) I wish someone were in love with me like boys were [] ages ago before I was sick. (TN p. 15)

(5) Rather make a picture with you than [] any girl since Connie Talmadge was a kid. (TN p. 92)

Компаративне фразе су *stronger muscularly than I am; in love with me like boys were; make a picture with you*, док се њихови пандани, тј. одговарајуће фразе без приједлога и комплементата (*stronger muscularly; in love with me; make a picture with*) подразумевају али нису изречени у елиптичној поредбеној клаузи. Ми схватамо њихово пуно значење, али синтаксичким економисањем оне остају имплицитне јер их контекст подразумева. Ови примјери, које смо уопштено назвали компаративне елипсе, показују најчесталије облике изостављања код поредбених клауза. Одговарајућа фраза из главне клаузе брише се у поредбеној у условима идентитета јер је комуникативно потпуно редундантна, а елиптична клауза се углавном своди на копулативни глагол или остаје безглаголска.

4.2. Елипса цијеле клаузе

У наредним примјерима цијела клауза је елидирана:

(6) His manner was softer than [] at the studio... (TN p. 98)

(7) In France, to his disgust, the work was executive rather than [] practical. (TN p. 6)

(8) Why should we penalize ourselves just because there's more Warren money than [] Diver money? (TN p. 61)

(9) No, Baby, I'm more practical than you think. (TN p. 60)

(10) It took longer than I had hoped [] to get to Deepcut Barracks... (AM p. 50)

(11) ... he had felt like a toy-maker rather than like the tornado who had hurried through. (TN, p. 7)

Ово је врло честа елипса код поредбених клауза. Као што видимо из примјера, цијела клауза се елидира, а може се реконструисати из поредбеног контраста, као у (6, 7, 8, 9), или, једноставно, нашим познавањем синтаксе: *It took longer than I had hoped it would take to get to Deepcut Barracks; he had felt like a toy-maker rather than he had felt like the tornado who had hurried through.* У примјеру (6) елидирани су субјекат и комплемент субјекта, односно именичка фраза, копулативни глагол и придјевска фраза, док се на мјесту брисања налази само приједлошка фраза. Сличан језички материјал је изостављен и у другим примјерима, и то најмање са елидираним субјектом и копулативним глаголом.

4.3. Елипса дијела предиката

Поредбена клауза углавном је редукована елиптичним насуквањем⁵ (stranding) копулативних глагола код овог типа елипсе. У овим примјерима долази до изостављања комплемента субјекта, односно субјекатског предикатива, док копулативни глагол остаје насукан. Елидирана компаративна клауза потом се своди само на копулативни глагол, а додавање посебног лексичког уноса, тј. садржаја субјекатског комплемента, омогућава нам конституисање комплетне глаголске фразе.

(12) All right – things couldn't be worse than (they have been []). (TN p. 37)

⁵ „У неким граматикама назив за елемент који остаје неповезан након што је померањем уклоњен из неке конструкције, или након што је померен остали део конструкције.“ (Kristal 1985: 222–223)

(13) She was lovelier now at twenty-four than (she had been [] at eighteen)... (TN p. 94)

(14) Rosemary went to Monte Carlo feeling nearly as sulky as (it was possible for her to be []). (TN p. 90)

Унутар заграда ставили смо поредбене клаузе, док подвучени конституенти указују на материјал из главне клаузе који је обрисан. Елидирани садржаји у овим реченицама су обавезни, а празнине могу бити испуњене следећим фразама: *worse, lovely, sulky*, тј. поновљеним садржајем из независних реченица. Празнине се углавном налазе на финалној позицији (12, 14), или иза њих могу да дођу још неки поредбени материјали, као у (13), гдје се приједлошка фраза *at eighteen* контрастира са њеним панданом *at twenty-four* као примарним термином. Нередуковане реченице могле би да звуче овако: *All right – things couldn't be worse than they have been worse. / She was lovelier now at twenty-four than she had been lovely at eighteen*; чиме би показале да су стилски врло маркиране иако им то овдје није намјера, па је граматичка елипса ипак више правило него могућност. Стога се недвосмислено да закључити да се код оваквих примјера ради о обавезној структуралној елипси у компаративним клаузама.

4.4. Елипса унутар безглаголске клаузе

Безглаголска клауза унутар поређења може да буде редукована на два или више елемената, па чак и на нешто екстремније случајеве од само једног елемента. У наредним примјерима имамо изостављање више елемената из главне клаузе као што су нефинитни глаголски облик, те финитни глаголски облици са својим допунама, док у безглаголској клаузи остају само два конституента. Елидирање овог материјала доводи до тога да у компаративној клаузи добијамо безглаголску клаузу:

(15) But he said evidence shows it's better to receive a second dose of a different vaccine than [] none at all. (*The Sun*, 30 January 2021).

(16) ... And no country was more surprised than its sister republic [] ... (TN p. 4)

(17) ... they'd rather have sex with a kitchen tool than [] with a man. (AM p. 73)

У свим примјерима могуће је додати испуштени материјал на мјесту елипсе који смо означили празним заградама, па тако нпр. за (16) можемо имати *And no country was more surprised than its sister republic was surprised*; или *they'd rather have sex with a kitchen tool than have sex with a man* за (17). Најфреквентнији тип

елидиране конструкције у овим клаузама од само једног елемента углавном је именичка фраза која стоји самостално као у примјерима (15, 16), или приједлошка фраза *with a man* у примјеру (17). Када се безглаголска клауза сведе на само један елемент и када је тај елемент замјеница, онда имамо избор између замјенице у номинативу или акузативу. То најбоље можемо да упоредимо у наредним примјерима:

(18) ... When her hair was brighter (than she). (TN p. 94)

(19) I always feel uncomfortable in the presence of women who are taller (than me). (AM p. 22)

Ако је замјеница субјекат поредбене клаузе, као у примјеру (18), онда је тај избор више питање стила аутора текста или говора. У формалном стилу замјеница се наводи у номинативу, а у нередукованом облику клауза би садржала и субјекат (лична замјеница у номинативу) и предикат (помоћни/копулативни глагол); док неформални стил одликује замјеница у акузативу, гдје је немогуће додати изостављени материјал. Неки говорници заправо сматрају да је „I“ врло наметљиво формално, а „me“, с друге стране, врло наметљиво неформално, па стога избјегавају обје конструкције тако што не изостављају глагол: *I always feel uncomfortable in the presence of women who are taller than I am*.

4.5. Елипса субјекта

У оним примјерима гдје је глагол у потпуности сачуван, субјекат може бити изостављен, али само у оним случајевима када је пандан компаративној фрази, или кад се подразумева у зависној реченици:

(20) The infections were picked up in eight different English postcodes, suggesting that the new variant may now be spreading in local pockets of the population – rather than [] being imported via travellers to Britain. (*The Independent*, 8 February 2021)

(21) ... Rather than [] trust my calculator, I phoned my friend Parvey. (AM p. 43)

Примјер (21) специфичан је јер садржи елипсу субјекта личне замјенице првог лица који је у катафоричкој позицији у односу на елидирани субјекат. Може се надомјестити из антецедента, који слиједи елидирано мјесто, и не мијења своје значење ако би се редослијед клауза промијенио: *I phoned my friend Parvey rather than trust my calculator*, осим у сврху наглашавања. Иако

су према Гринбауму и Кверку (1990: 325) овакве реченице сврстане у један тип нефинитних клауза у којима типично нема субјекта јер нема финитног глаголског облика са којим би се субјекат слагао, ми смо их окарактерисали као елиптичне. Разлог томе јесте настојање да се издвоје и опишу сви облици елидирања језичког материјала унутар поредбених клауза у ужем и ширем смислу.

Анализа издвојених примјера показује да се код поредбених клауза тврдња из главне клаузе пореди са тврдњом израженом у зависној клаузи, тако да се заједнички језички елементи, тј. реченични елементи које обје клаузе дијеле, обично изостављају у поредбеној клаузи. Из примјера смо, такође, видјели да су двије клаузе обично паралелне и по структури и по садржају, па је елипса много чешћа појава када је ријеч о поредбеним клаузама него нередукване конструкције. Од ових клауза у корпусу су пронађене двије врсте: прва, у којој се компарација вршила помоћу *than / него, од*, и друга, у којој се поређење вршило помоћу *as, like / као* и *as... as*. Примјери показују остваривост елипсе у поредбеним клаузама под условима идентитета градабилног конституента из зависне и независне клаузе. Изостављени дијелови, најчешће фразе, дијелови предиката или цио предикат те клаузе присутни су у тексту као антецедент. Ове елиптичне клаузе претежно се налазе на финалној позицији и анафоричког су типа, мада смо пронашли и примјере ових елипси у средишњој позицији.

5. Закључак

Сумирајући све до сада наведено, можемо извести неколико закључака када је у питању елипса унутар поредбених клауза у енглеском језику. Прво, у теоријском дијелу видјели смо која су то правила до сада истражена, са синтаксичког и семантичког становишта, која воде до обавезног и опционог брисања садржаја унутар поредбених клауза. Покушали смо дати одговоре на питања да ли је мјесто брисања већ пројектовано током синтаксичког извођења и/или је елиптични садржај реконструисан касније у семантици. Такође, кроз наведене теоријске расправе представили смо механизме који су одговорни за реконструкцију празне градационе категорије у поредбеним клаузама. Показано је да се интуитивно чини да се реченица попут *John owns more horses than Bill owns* (*Дон посједује више коња него што их посједује Бил*) састоји од двије компаративне клаузе – које приписују власништво над коњима – гдје је изостао неки материјал. Упркос изгледу, међутим, ова предтеоријска интуиција је потпуно погрешна јер секвенца „више коња него што Бил посједује“ у

ствари је именичка фраза ($NP = more\ horses\ than\ Bill\ owns$) и саставни је дио главне клаузе. То се види из чињенице да се може појавити као синтаксички субјекат и бити повезана са другим једноставним именичким фразама: *More horses than Bill owns are sold every day* (Pulman 1991: 2). Доминирајућа именичка фраза носи вриједности које је карактеришу као упоредну NP и која намеће слагање између упоредних *-er/than, as/as* итд. преко варијабле постмодификатора. Компаративи са придјевским и прилошким фразама потпуно су аналогни овима са именичким фразама. Такође, неки облици поређења могу се сматрати конструкцијама неограничене зависности (*more horses than Bill ever dreamed he would own – више коња него што је Бил икада сањао да ће посједовати*), које заправо укључују *Wh*-помјерање именичке фразе. Значајно је истаћи да други тип који укључује елипсе у поредбеним клаузама показује да одговарајући ниво на коме се елипса реконструише није само синтаксички или семантички, јер углавном не постоји синтаксички конституент у првом дијелу реченице који би могао бити одговарајући антецедент. Стога се ми у нашем раду нисмо ограничили на приказ синтаксичких/семантичких механизма који управљају оваквим случајевима, већ смо покушали дати преглед свих врста компаративне елипсе, па чак и оних једва прихватљивих примјера, који ипак могу бити интерпретирани у односу на прави контекст.

Друго, кроз анализу издвојених примјера показали смо да је за поредбене клаузе карактеристично да садрже градабилне изразе и успостављају везу између двостепених појмова повезаних градабилним својствима. Друкчије речено, оно што је исказано у независној клаузи пореди се са исказом из зависне клаузе, тако да се исти језички конституенти обично изостављају у поредбеној клаузи. С друге стране, поредбена клауза може да садржи свој пандан из независне клаузе само у оним случајевима када постоји контраст/ разлика између њих. Елидирана поредбена клауза обично се састоји само од проширеног комплемента који је уведен са *than / него, од* и *as, like / као* и *as... as*:

(22) For once there seemed more intriguing strangers **than** [] sick ones in the cantons. (TN p. 3)

(23) She expropriated without question, **as** most women did []. (TN p. 37)

(24) His eyes followed a beret, not wet with waiting **like** Nicole's beret [], but waiting... (TN p. 39)

(25) "There's still some hope that the AstraZeneca vaccine might well perform as well as the Johnson and Johnson vaccine [] in a different age group demographic

that I address of severe disease," he said on Monday. (*The Independent*, 8 February 2021)

(26) The vaccines that have been approved to date are still capable of offering protection against B.1.351, but various analysis and trial studies have suggested they may not be as effective []. (*The Independent*, 8 February 2021)

Примјери које смо описали у претходном одјелку најчешће садрже елипсу комплемента субјекта унутар поредбене клаузе, те испуштање дијелова фразе, дијелова предиката или цијелог предиката, те зависних клауза. Елидирани материјал у примјерима поредбених клауза најчешће су били облици вербалних елипси, а најбројнији су примјери који илуструју лексичке вербалне елипсе унутар поредбене клаузе. Наиме, елидирана поредбена клауза састоји се само из два елемента, а често само из једног, док су неизречени субјекат, предикат и, уколико постоје, његове допуне и одредбе, те цијеле клаузе. Сви елиптични садржаји присутни су у тексту као антецедент, те повративи и реконструисани врло једноставно јер их контекст подразумијева. Поредбене елиптичне клаузе претежно се налазе на финалној позицији и анафоричког су типа, мада смо пронашли и примјере ових елипси у средишњој позицији, катафоричког типа. Такође, све ово говори у прилог и нашој хипотези да поредбене клаузе не карактерише само један тип елипси, већ је унутар њих дозвољено брисање свих компаративних елемената у условима идентитета.

Извори

1. Rowling, Joanne (1997), *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, UK: Bloomsbury.
2. Townsend, Sue (2005), *Adrian Mole and the Weapons of Mass Destruction*, UK: Penguin books.
3. The Independent – <https://www.independent.co.uk/>
4. The Sun – <https://www.thesun.co.uk/>
5. Fitzgerald, F. Scott (1934), *Tender is the Night*, UK: Penguin books.

Литература

1. Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad and Edward Finegan (1999), *The Longman Grammar of Spoken and Written English*, London: Longman.
2. Вукојевић, Лука (1996), „Структурно-семантички статус поредбених реченица“, *Филологија*, 27, Зареб, 123–151, УДК 808.62-056.
3. Gawron, Jean Mark (1992), „Focus and Ellipsis in Comparatives and Superlatives: A Case Study“, *Salt proceedings*, DOI: <https://doi.org/10.3765/salt.v2i0.3031>.

4. Greenbaum, Sidney, Randolph, Quirk (1990), *A Student's Grammar of the English language*, London: Longman.
5. Jacobs, A. Roderick, & Peter S. Rosenbaum (1968), *English Transformational Grammar*, Blaisdell Publishing Company.
6. Johnson, Kyle (1997), When Verb Phrases Go Missing. *GLOT 2.5*: 3–9.
7. Kennedy, Christopher, and Jason Merchant (1997), Attributive Comparatives and Bound Ellipsis. *LRC-97-03*, Santa Cruz: University of California.
8. Ковачевић, Милош (2000), *Стилистика и граматика стилских фигура*. Крагујевац: „Кантакузин“.
9. Ковачевић, Милош (2003), *Грамматичке и стилистичке теме*, Бања Лука: Књижевна задруга.
10. Kristal, Devid (1985), *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Beograd: Nolit.
11. Kristal, Devid (1987), *Kemбричка enciklopedija jezika*, Beograd: Nolit.
12. Lasnik, Howard (1995), A Note on Pseudogapping. In *Papers on Minimalist Syntax*; Rob Pensalfini and Hiroyuki Ura (eds.). Cambridge, Mass.: MITWPL.
13. Lechner, Winfried (2004), *Ellipsis in Comparatives*, Berlin: Mouton de Gruyter.
14. Masnikosa, Irina (2019), *Analiza i procesiranje elipse glagolske skupine u hrvatskome jeziku*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu (doktorska disertacija).
15. Merchant, Jason (2001), *The Syntax of Silence: Sluicing, Islands, and the Theory of Ellipsis*, New York: Oxford University Press.
16. Moltmann, Friederike (1992), „The empty element in comparatives“, *The Proceedings of NELS*, 319–333.
17. McShane, Marjorie (2005), *A Theory of Ellipsis*, New York: Oxford University Press.
18. Napoli, Donna Jo (1983), „Comparative Ellipsis: A Phrase Structure Analysis“, *Linguistic Inquiry*, Vol. 14, No. 4, Massachusetts: The MIT Press, pp. 675–694.
19. Пипер, Предраг, Иван Клајн (2015), *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
20. Pulman, Stephen (1991), *Comparatives and ellipsis*, Cambridge: University of CCL.
21. Radojević, Danijela (2016), Sintaksičko-stilske karakteristike eliptičnih rečenica u književnoumjetničkim tekstovima, Zagreb: *Rasprave*, 42/2, str. 587–598, UDK 81'367.334:82.
22. Fiengo, Robert, and Robert May (1994), *Indices and Identity*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
23. Huddleston, Rodney, & Geoffrey K. Pullum (2002), *The Cambridge Grammar of the English Language*, UK: Cambridge University Press.
24. Hudeček, Lana, i Milica Mihaljević (2019), „Podjela i nazivlje zavisnosloženih rečenica u novijim hrvatskim gramatikama“, Zagreb: *Rasprave* 45/2, str. 437–471. <https://doi.org/10.31724/rihjj.45.2.11>
25. Chomsky, Noam (1977), On wh movement. In P. Culicover et al. (eds.): *Formal Syntax*, New York: Academic Press.

Vera M. Vujević Đurić
University of East Sarajevo
Faculty of Philosophy
Department of English Studies

ELLIPSIS IN COMPARATIVES IN ENGLISH

Summary

This paper presents an analysis of certain properties of ellipsis within comparative clauses in English. The analysis has shown that the comparative clauses contain gradable expressions and establish a connection between two-stage concepts related to gradable properties. In other words, what is claimed in the matrix clause is compared to claims from subordinated clauses, so that the corresponding linguistic structures are usually omitted in a comparative clause. An elliptical comparative clause usually consists only of an expanded complement introduced with **than, like, as ... as**. The omitted parts, most often phrases, parts of predicates (or the whole predication) and clauses, are present in the text as antecedents. We have not limited our research only to the syntactic and / or semantic level in the reconstruction of ellipsed content, but to all contexts and situations from which recoverability is possible, regardless of the type of ellipsis. We have examined the conditions and constraints of ellipsis within comparative clauses in the theoretical part, and the properties of the comparative ellipsis in the analysis on the corpus of contemporary English.

► **Key words:** ellipsis, comparatives, deletion, gapping, stranding, generative grammar.

References

1. Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad and Edward Finegan (1999), *The Longman Grammar of Spoken and Written English*, London: Longman.
2. Vukojević, Luka (1996), „Strukturno-semantički status poredbenih rečenica“, *Filologija*, 27, Zagreb, 123–151, UDK 808.62-056.
3. Gawron, Jean Mark (1992), „Focus and Ellipsis in Comparatives and Superlatives: A Case Study“, *Salt proceedings*, DOI: <https://doi.org/10.3765/salt.v2i0.3031>.
4. Greenbaum, Sidney, Randolph, Quirk (1990), *A Student's Grammar of the English language*, London: Longman.
5. Jacobs, A. Roderick, & Peter S. Rosenbaum (1968), *English Transformational Grammar*, Blaisdell Publishing Company.
6. Johnson, Kyle (1997), When Verb Phrases Go Missing. *GLOT 2.5*: 3–9.

7. Kennedy, Christopher, and Jason Merchant (1997), *Attributive Comparatives and Bound Ellipsis*. LRC-97-03, Santa Cruz: University of California.
8. Kovačević, Miloš (2000), *Stilistika i gramatika stilskih figura*, Kragujevac: „Kantakuzin“.
9. Kovačević, Miloš (2003), *Gramatičke i stilističke teme*, Banja Luka: Književna zadruga.
10. Kristal, Dejvid (1985), *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, Beograd: Nolit.
11. Kristal, Dejvid (1987), *Kembrička enciklopedija jezika*, Beograd: Nolit.
12. Lasnik, Howard (1995), A Note on Pseudogapping. In *Papers on Minimalist Syntax*; Rob Pensalfini and Hiroyuki Ura (eds.). Cambridge, Mass.: MITWPL.
13. Lechner, Winfried (2004), *Ellipsis in Comparatives*, Berlin: Mouton de Gruyter.
14. Masnikosa, Irina (2019), *Analiza i procesiranje elipse glagolske skupine u hrvatskome jeziku*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu (doktorska disertacija).
15. Merchant, Jason (2001), *The Syntax of Silence: Sluicing, Islands, and the Theory of Ellipsis*, New York: Oxford University Press.
16. Moltmann, Friederike (1992), „The empty element in comparatives“, *The Proceedings of NELS*, 319–333.
17. McShane, Marjorie (2005), *A Theory of Ellipsis*, New York: Oxford University Press.
18. Napoli, Donna Jo (1983), „Comparative Ellipsis: A Phrase Structure Analysis“, *Linguistic Inquiry*, Vol. 14, No. 4, Massachusetts: The MIT Press, pp. 675–694.
19. Piper, Predrag, Ivan Klajn (2015), *Normativna gramatika srpskog jezika*, Novi Sad: Matica srpska.
20. Pulman, Stephen (1991), *Comparatives and ellipsis*, Cambridge: University of CCL.
21. Radojević, Danijela (2016), Sintaksičko-stilske karakteristike eliptičnih rečenica u književnoumjetničkim tekstovima, Zagreb: *Rasprave*, 42/2, str. 587–598, UDK 81'367.334:82.
22. Fiengo, Robert, and Robert May (1994), *Indices and Identity*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
23. Huddleston, Rodney, & Geoffrey K. Pullum (2002), *The Cambridge Grammar of the English Language*, UK: Cambridge University Press.
24. Hudeček, Lana, i Milica Mihaljević (2019), „Podjela i nazivlje zavisnosloženih rečenica u novijim hrvatskim gramatikama“, Zagreb: *Rasprave* 45/2, str. 437–471. <https://doi.org/10.31724/rihjj.45.2.11>
25. Chomsky, Noam (1977), „On wh movement“. In P. Culicover et al. (eds.): *Formal Syntax*, New York: Academic Press.

Преузето: 1. 3. 2021.
Корекције: 8. 7. 2021.
Прихваћено: 25. 7. 2021.